

Asia: VN/3071/2020

Lausuntopyyntö hallinnon automaattisen päätöksenteon käyttöalaa ja läpinäkyvyyttä koskevista säännösluonnoksista

1. Automaattisen käsittelyn sallittu käyttöala

1.1. Miten arvioitte ehdotuksen lähtökohtaa *oikeudellisesti*?

Säännöksen tulisi rakentua toisenlaisille lähtökohdille. (Miten?)

Perustelut ja muutosehdotukset:

Viranomaisten ja julkista hallintotehtävää hoitavien kannalta on selkeätä, että lainsäädännössä kerrotaan ne reunaehdot, joiden puitteissa automaattinen pää-töksenteko on mahdollista. Säännöksen 1 momentti on eri tilanteita varten sopivan yleisluontoinen, mutta siinä kuitenkin kuvataan riittävän selvästi ne edelly-tykset, joilla automatisoitu päätös voidaan tehdä, eli tilanteissa, joissa ratkaisu on yksiselitteinen pohjainformaation ja sovellettavien oikeussäännösten perusteella. On myös tarkoituksenmukaista, ettei avustavaa automaatiota sen enempää säädellä, jos itse lopullinen päätös ei kuitenkaan ole automatisoitu. Avustavan automatisaation osalta ei ole samanlaista sääntelytarvetta ja sääntely voisi toisaalta liikaakin rajoittaa tulevaisuuden teknologisia ratkaisuja.

Ehdotuksen 2 momentti on kuitenkin tulkinnanvaraisempi. Lainkohdan 1 momentin kohdalla on todettu, ettei 1 momentissa tarkoiteta avustavan automatisaation tilannetta. Ehdotetun 2 momentin muotoilu on niin laaja, että se jättää epäselväksi, mihin kaikkiin tilanteisiin säännöstä on tarkoitus soveltaa. Kysymys on hallinto-asian valmistelusta, joka voi merkittäväällä tavalla vaikuttaa asianosaiseen tai hallinnon asiakkaaseen. Voisi olla selventävää todeta 1 momenttia koskevien perustelujen lisäksi, 2 momentin perusteluissa, että myöskään tässä momentissa tarkoi-tetulla hallintoasian valmistelulla ei kuitenkaan tarkoiteta hallintopäätöksen tekemiseen liittyvää avustavaa automatisaatiota. Tällä valmistelulla, joka liittyy hallintopäätökseen ei ole oikeusvaikutuksia, koska vasta hallintopäätös tuo oikeusvaikutukset. Todettakoon myös, että rajanveto sen välillä, milloin valmistelutoimilla itsessään oikeusvaikutuksia tai merkittäviä vaikutuksia voi joissain tilanteissa olla tulkinnanvaraista.

1.2. Kysymys viranomaisille ja julkista hallintotehtävää hoitaville yksityisille: Miten arvioitte ehdotuksen lähtökohtaatoiminnassanne *automatisoitavien asiaryhmien* kannalta?

Ehdotus mahdollistaa pääosin nykyiset tai suunnitellut automaattiset päätökset.

Perustelut ja lisätiedot:

Melan arvio on, että säännöksen 1 momentin sanamuoto mahdollistaisi automatisaation Melan toimeenpanemisen etuusjärjestelmien osalta riittävässä määrin. Hakemuskäsittelyn ohella mm. maatalousyrittäjien työtapaturma- ja ammattitautijärjestelmässä on massaluonteisia tarkistuspäätöksiä, jotka tehdään vakuutuslaitoksen aloitteesta. Tällainen on esim. etuuden määrän tarkistaminen tietyssä iässä (Tapaturmaeläkkeen määrä muuttuu prosentuaalisesti 65 vuoden iässä). Myös tämän tyyppiset tekniluonteiset päätösasiat hakemusasioiden ohella Melan näkemyksen mahtuvat säännöksen soveltamis-alaan.

1.3. Kysymys viranomaisille ja julkista hallintotehtävää hoitaville yksityisille: Millaisia 2 momentin määritelmän mukaisia tilanteita tunnistatte toiminnassanne?

Emme tunnista, että toiminnassamme olisi 2 momentissa tarkoitettuja tilanteita.

1.4. Tulisiko myös muun kuin 2 momentissa tarkoitetun avustavan tai valmistelevan automaation käyttöä säännellä hallinto-oikeudellisesti?

Ei

Perustelut ja muutosehdotukset:

Avustava automaatio toimii varsinaisen hallintopäätöksen tukena. Itse päätös on näissä tilanteissa ihmisen tekemä, jolloin hallintolain sääntelyä hyvän hallinnon takaamiseksi koskien mm. asian käsittelyä ja valmistelua on pidettävä riittävänä.

1.5. Muut huomiot käyttöaläsääntelystä:

-

2. Oikeussuojakeinot

2.1. Ehdotettu 25 a §:n muotoilu mahdollistaa myös oikaisuvaatimuksen käsittelyn automaattisesti. Miten arvioitte ehdotusta tältä osin?

Oikaisuvaatimuksen automaattisen käsittelyn tulee olla mahdollista.

Perustelut ja muutosehdotukset:

Jos oikaisuvaatimuksen käsittelylle on automaattisen päätöksenteon osalta voimassa samat edellytykset kuin varsinaiselle päätökselle, voisi oikaisuvaatimuksen automatisointi olla mahdollista, joskin oikaisuvaatimuksissakin saattaisi esiintyä tilanteita, joissa jouduttaisiin ohjaamaan oikaisuvaatimus manuaaliseen käsittelyyn (esim. prosessi- tai esteellisyysväitteitä).

2.2. Mitkä muut menettelyt toteuttaisivat tehokkaasti oikeussuojaa automaattisen päätöksenteon yhteydessä?

Muutoksenhakuoikeus on tärkein oikeussuojakeino ja se, että päätös on perusteltava aivan samalla tavalla kuin ei-automatisoitu hallintopäätös. Oikeussuojaa turvaa myös se, että rekisteröidylle informoidaan siitä, että päätös on tehty automaattisessa päätöksentekomenettelyssä. Myös sääntely siitä, että tulisi julkaista kuvaus hallintoasioiden automaattisesta käsittelystä, jonka

perusteella asianosaisen tulisi pystyä ymmärtämään käsittelyn lähtökohdat turvaa sitä, että automatisoitu päätöksenteko on avointa ja läpinäkyvää. Melan käsityksen mukaan muistiossa esitetyt oikeussuojakeinot ovat riittäviä.

2.3. Kysymys viranomaisille ja julkista hallintotehtävää hoitaville yksityisille: mitä soveltamanne lainsäädännön oikeussuojakeinoja pidätte tässä yhteydessä tehokkaina ja miksi?

☒ Sosiaaliturva-asioissa on tehokas muutoksenhakumenettely sisältäen ensin itseoikaisumahdollisuuden ja sen jälkeen valitusmahdollisuuden kahteen muutoksenhakuasteeseen.

2.4. Muut huomiot oikeussuojakysymyksistä:

-

3. Tietosuoja

3.1. Miten arvioitte tätä koskevaa kantaa?

Erityisistä suojatoimista ei ole tarpeen säätää.

Perustelut ja muutosehdotukset:

Tietosuoja-asetuksen sääntelyä ja hallintomenettelyyn liittyviä velvoitteita on pidettävä riittävinä.

3.2. Tulisiko yleislakiin sisällyttää suojatoimia erityisiin henkilötietoryhmiin tai ns. valtiosääntöisesti arkaluonteisiin tietoihin (esimerkiksi sosiaalihuollon tarve) liittyen?

Erityisistä suojatoimista ei ole tarpeen säätää.

Perustelut ja muutosehdotukset:

Tietojen käsittelyn tulee olla yhtä huolellista ja aina tietosuoja-asetuksen mu-kaista siitä riippumatta, onko kyseessä automatisoitu tai luonnollisen henkilön antama päätös. Erityissääntelyyn ei ole tarvetta

3.3. Muut huomiot tietosuojakysymyksistä:

-

4. Käsittelyn julkisuus ja läpinäkyvyys

4.1. Pidättekö ehdotettua lähestymistapaa oikeana?

Kyllä

Perustelut ja muutosehdotukset:

Ehdotus lisää avoimuutta ja läpinäkyvyyttä. Viranomaisen julkaiseman kuvauksen on kuitenkin hyvä pysytellä yleisellä tasolla jo ymmärrettävyydenkin takia.

4.2. Kannatatteko lisätietojen antajaa koskevaa muutosehdotusta (HL 44 §:n 1 momentin 4 kohta)?

Kyllä

Perustelut ja muutosehdotukset:

Kun asia käsitellään automaattisesti poiketaan virkamieshallintoperiaatteesta. Muistiossa on esitetty, että viranomainen voi järjestää lisätietojen antamisen niin, että yhteydenotto ohjautuu henkilölle, jolla on kyseiseen automatisoituun käsittelyyn liittyvä asiantuntemus. On hyvä, että automatisaatiotilanteessa lisätietojen antaja voidaan määritellä siten kuin on tarkoituksenmukaista hallintopäätöksiä antavassa viranomaisessa ja että tarvittaessa neuvonnan antamiseen voi osallistua useampi henkilö.

4.3. Kannatatteko automaattisesta käsittelystä ilmoittamista koskevaa muutosehdotusta (HL 44 §:n 1 momentin 5 kohta)?

Kyllä

Perustelut ja muutosehdotukset:

Ehdotus edistää avoimuutta ja läpinäkyvyyttä.

4.4. Kannatatteko ehdotusta hallintoasioiden automaattista käsittelyä koskevan kuvauksen julkaisemisesta?

Kyllä

Perustelut ja muutosehdotukset:

Kuvauksen päätöksentekosäännöistä tulisi olla selkeä ja yleisluontoinen, jotta se olisi päätöksenteon kohteena olevien kannalta ymmärrettävä. Keskeistä on, että asianosaisen pitäisi pystyä ymmärtämään, miltä osin mitään asiaryhmiä on automatisoitu ja miten asioita valikoidaan automaattiseen käsittelyyn.

4.5. Millaisia tietoja automaattista käsittelyä koskevaan kuvaukseen tulisi sisältyä?

Yleisluonteinen kuvaus siitä, minkätyyppisiä asioita käsitellään automatisoidusti. Muistiossa ehdotettu sääntelytapa on riittävä.

4.6. Muut julkisuutta ja läpinäkyvyyttä koskevat huomiot

-

5. Muut huomiot

5.1. Muut huomiot ehdotetusta sääntelystä

-

Lilius Sonja

Maatalousyrittäjien eläkelaitos